

MIŠA ĐURKOVIĆ  
Institut za evropske studije  
Beograd

UDK 327(497.11:470)  
Originalan naučni rad  
Primljen: 13.3.2012  
Odobren: 10.4.2012

## SAVREMENA RUSKA SPOLJNA POLITIKA I SRBIJA POČETKOM XXI VEKA\*

**Sažetak:** Autor se poduhvatio istraživanja aktuelne ruske spoljne politike prema Srbiji. Najpre se istražuju standardni prigovori Rusije Srbiji. Zatim se analizira mesto Srbije u savremenoj ruskoj spoljnoj politici da bi se podržala teza da se Srbija ne nalazi na listi spoljno-političkih prioriteta Rusije. Potom se daje pregled po segmentima stvarnog ruskog prisustva u današnjoj Srbiji i završava se navođenjem standardnih prigovora domaćih rusofila Rusiji koji se svode na nedovoljno angažovanje i nedovoljnu prisutnost na Balkanu. Autor pokušava da da realno objašnjenje za takvo ponašanje Rusije.

**Ključne reči:** Srbija, Rusija, spoljna politika, Balkan, Kosovo, energija

U neformalnom razgovoru sa pripadnicima diplomatskog kora u Beogradu, zapadnim ekspertima, novinarima i onom vojskom različitih subjekata koji se na različite načine bave obaveštajnim radom i prikupljanjem informacija, kao česta tema se nameće pitanje delovanja Rusije na Balkanu i u Srbiji. Po pravilu je to jedno od onih pitanja koja ih najviše zanimaju i kojima posvećuju gotovo jednako pažnje koliko i unutrašnjim dešavanjima u Srbiji. Razumljivo, u takvim vrstama razgovora istraživač pokušava da dobije povratnu informaciju ne samo preko strukture pitanja koja mu se postavljaju, već i tako što sam traži da čuje mišljenje sagovornika o takvoj stvari. Jedna od skorašnjih odgovora diplomate iz centralno-evropske države vredi parafrazi-

---

\* Rad je nastao na projektu 179014 Instituta za evropske studije koji finansira Ministarstvo za prosvetu i nauku republike Srbije. Autor dužuje zahvalnost za pomoć u nabavci literature kolegama Nebojši Vukoviću i Slobodanu Jankoviću.

rati. Na pitanje o tome šta rade Rusi ovde on je otprilike odgovorio ovako: „To nikome nije jasno”. Usledilo je zatim kratko razjašnjenje koje je rusku politiku u Srbiji poredilo sa nastupom razmažene i stalno nezadovoljne dece koja stalno očekuju da nešto dobiju, a kad se to ne ostvari uglavnom se dure.<sup>1</sup>

Iz pozicije nekog ko pokušava da shvati pravce kretanja vektora velikih stranih sila koje su tradicionalno najvažnije za razvoj prilika na Balkanu, istraživač međunarodnih odnosa najviše problema ima da razume pravce delovanja savremene politike Rusije. Ponašanje zapadnih sila je prilično predvidljivo i uklapa se u jednu matricu delovanja koja je već dugo na snazi. Ono je naizgled diversifikovano, raspoređeno na različite nivoe i aspekte, od rada sa političkom elitom, kontrole odbrambenog i bezbednosnog sektora, privatizacionog osvajanja najvažnijih ekonomskih i medijskih sektora do dugoročnog kreiranja poželjne elite i ulaganja u sve oblike meke moći. S druge strane ono je vrlo precizno stratifikovano i ciljano ka dugoročnoj kontroli najvažnijih sektora, a posebno gornjeg i srednjeg sloja elite. Najvažnije je međutim da se ceo medijski prostor usmerava u željenom pravcu i time kreira atmosfera koja retrospektivno definiše teme, diskurs i opštu političku korektnost u javnom prostoru.

Ako se o detaljima ovog modela, njegovim periodičnim tendencijama, tehničkim razlikama između vizija i interesa pojedinih zemalja da raspravljati, osnovna matrica i posebno strateški ciljevi su jasni: Zapad želi da Srbiju pacifikuje, svede na nivo moći koji je niži od albanskog i hrvatskog faktora, da je institucionalno destabilizuje i regionalizuje, uvede u NATO i učini u svakom pogledu bezopasnom i nebitnom.

Kada se ovo poredi sa vidljivim delovanjem Rusije, problemi počinju već na prvom koraku: 1. Da li Rusija uopšte želi da povрати svoje nekadašnje pozicije na Balkanu? i 2. Do koje mere ona to nastoji zaista da uradi? Sve to vodi ka osnovnoj dilemi sa kojom se suočavamo 3. Ima li Rusija snage, znanja i raspoloživih resursa da to sprovede ili joj to naprosto nije deo kratkoročnih prioriteta kako to na primer tvrdi Aleksandar Dugin?

Sledeći problem je naravno pitanje o kojoj Rusiji i kojoj Srbiji govorimo. Od 1917 do danas čini se da su naše politike stalno u raskoraku. Kad je u Rusiju došao komunizam, Srbija je kao deo versajske Jugoslavije pod Karađorđevićima vodila izrazito antikomunističku politiku. Diplomatski odnosi su uspostavljeni tek 1940 u predvečerje rata. OD 1948 ponovo kreće sukob dve države. Silom prilika obnovljena Srbija 1990. dobila je postkomunističku Mi-

---

<sup>1</sup> Nekoliko incidentnih nastupa ruskog ambasadora Konuzina čini se pre treba shvatiti kao odraz ove frustracije nego kao planirano demonstriranje sile, odnosno zastrašivanje koje bi sledilo uspešan model upotrebe štapa od strane zapadnih kolega.

loševićevu vlast koja je ušla u sukob sa Zapadom u istom preiodu kad je Rusija vodila ekstremno prozapadnu politiku. Da stvar bude još gora, smena u obrnutom pravcu dešava se u obe zemlje u isto vreme: kad je sa Putinom počela obnova suverenosti i odlučnije borbe za nacionalni interes u Rusiji, u Srbiji se desila smena vlasti koja je dovela ekstremno prozapadnu vlast. Ova disproporcija traje i dalje.

Ona ima i svoje nusefekte koji stvari čine još gorim. Srbija je zahvaljujući *Otporu* i stručnjacima za nenasilni otpor postala jedna od ideoloških i organizacionih baza jurišnika nove zapadne ekspanzije, tragični simbol za izvoz narandžastih i drugih obojenih revolucija kojima zapad menja nepodobne režime i instalira nove generacije klijenata. Takozvana *druga Srbija* ovde dosta radi da promoviše takozvanu drugu, *balotnu Rusiju*, odavde se šalju kadrovi za obuku opozicije u Moskvi, skuplja se materijal za izučavanje funkcionisanja Putinovog sistema itd.

Time se stvara dosta šizofrena slika da Moskva pomaže odbranu *rezolucije 1244* i sprečavanje formalne nezavisnosti Kosmeta, u isto vreme kada se resursi iz Beograda znatno koriste u borbi za podrivanje Putinovog režima!

U svakom slučaju namera ovog članka je da iznese pregled skorijih aktivnosti ruske spoljne politike prema Srbiji, Srbima i prostoru srpskih zemalja, kako bi se na osnovu toga procenile stvarne namere i mogući dometi ruskog angažovanja.

\*

Kada se pravi pregled unutrašnjih stavova srpskih subjekata iz oblasti politike, političke analitike i javnog mnjenja uopšte, moguće je izdvojiti dve vrste rusofilstva. Prva vrsta je takozvano emotivno, tradicionalno rusofilstvo panslovenskog tipa koje ima esencijalističke stavove u pogledu odnosa sa Rusijom i skoro bezrezervnu podršku svemu što sa velikom pravoslavnom sestrom ima veze. Za ovu vrstu rusofilstva svaki ruski interes i vizija dobri su za Srbiju pa se stoga ruska unutrašnja, spoljna politika i politika prema Srbiji posmatraju izrazito nekritički i neobjektivno. Dodatni problem sa ovom vrstom stava jeste česta pojava da se u željenu projekciju Rusije imputira sopstvena željena vizija toga što bi Rusija trebalo da bude, što se prezentira umesto stvarne slike Rusije.

Veliki deo aktera na toj sceni zapravo u prostor savremene Rusije projektuje neku vrstu vizije obnovljenog Sovjetskog Saveza. Možda najvažniji primer je izrazito ignorisanje prirode Putinovih ekonomskih reformi. O stvarnoj Putinovoj ekonomskoj politici se vrlo malo zna i malo govori, a umesto

toga se afirmiše politička vizija Putina koji se navodno bori sa „neoliberalizmom.” Potpuno se prećutkuje činjenica da su njegove prilično uspješne reforme finansijskog i ekonomskog sektora vodili takozvani čikaški đaci, petrogradska ekipa poput prvog premijera Mihaila Kasjanova, ministra ekonomije Germana Grefa i ministra finansija Alekseja Kudrina. Jedan od prvih poteza te vlasti pod Putinom bila je antologijska ultraliberalna mera smanjenja poreza na jedinstvenu poresku stopu od 13% koja je uz jačanje državne administracije pomogla suzbijanje poreske evazije i donela znatno povećanje prihoda u budžet. Druga značajna mera protiv koje su komunisti strahovito protestovali bila je liberalizacija trgovine zemljom itd.

Dakle činjenica da je Putin uspješno sprovodio protržišne reforme predstavlja tabu za ovu vrsu naših rusofila. Pogledajmo još jedan primer. Kao baza za zasnivanje odnosa sa Rusijom uzima se tradicionalno rasna (slovenska) i verska (pravoslavna) povezanost. Iz te perspektive ne vidi se zašto Rusija poslednjih dvadeset godina ima bolje, konstantnije i ekonomski efikasnije odnose sa Hrvatskom nego sa Srbijom.

U istu grupu nerazumevanja spada ovdašnja recepcija koncepcije evroazijstva, koja ima dugu tradiciju u ruskim intelektualnim krugovima. Ona je izvorno stvarana i razvijana u dijaspori od strane belih izgnanika,<sup>2</sup> ali se pojavljivala i u raznim sovjetskim projektima, da bi savremenu preradu i revitalizaciju doživela kod Aleksandra Dugina, a svoj praktično-propagandni vrhunac kada se pojavila kao deo Putinove izborne kampanje za treći mandat u vidu ideje o Evroazijskoj uniji.<sup>3</sup> Suštinski element ove ideje jeste opet nešto što se kod nas stalno previđa, potraga za identitetskom i institucionalnom osnovom razumevanja i izgradnje Rusije kao (imperijalne) zajednice koja mora da integriše na relativno ravnopravnoj osnovi svoju brojnu muslimansku populaciju kao i da otvori prostor za neki oblik pridruživanja sa centralnoazijskim državama u kojima su Muslimani većina. Dakle priroda evroazijskih inetegracija nije pravoslavno-slovenska. Štaviše. Njen cilj je zapravo obnova sovjetskog prostora i ništa više od toga.

Druga vrsta je pragmatično rusofilstvo. Ono se gradi na političkom realizmu i potrebi da se strahoviti pritisci na Srbiju koji dolaze od raznih zapadnih faktora bar malo relaksiraju time što bi se ojačao uticaj neke alternati-

---

<sup>2</sup> Subotić, 2004.

<sup>3</sup> „Putin: Formiranje evroazijske unije možda 2015”, <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Putin-Formiranje-Evroazijske-unije-mozda-2015.sr.html> 20.10. 2011, I. Panarin, „Srbiji nema budućnosti bez tesnog saveza sa Rusijom”, <http://fakti.org/serbian-point/srbiji-nema-buducnosti-bez-tesnog-saveza-sa-rusijom>, 16/01/2012, A. Dugin, „Putin ima samo jednu šansu da preživi”, <http://euroasiaserbia.wordpress.com/2011/10/20/>, В.Путин, „Новый интеграционный проект для Евразии — будущее, которое рождается сегодня”, *Известия*, 03. 10. 2011.

vne globalne snage i na taj način podstakla ravnoteža snaga i neka vrsta nadmetanja između njih. Iz ove perspektive svako pojačavanje prisustva Rusije na ovim prostorima, a posebno ekonomsko, trebalo bi da ima blagotvorni uticaj.<sup>4</sup> U vreme kada se SAD usmeravaju na arapski prostor i Bliski istok, i kad u prazan prostor namenski, dozirano puštaju rimokatoličku Nemačku s jedne i islamsku Tursku s duge strane, ovaj povratak pravoslavne Rusije na Balkan, za Srbiju bi imao još važniju dimenziju.

Ovo priželjkivano, zahtevano pojačanje prisustva Rusa u Srbiji međutim se ne dešava. Domaći rusofili po pravilu za to uglavnom optužuju izrazito prozapadnu politiku vladajućeg režima koji Srbiju namenski odvlači od Rusije i gura ka evroatlantskim integracijama.

Ruski prigovori ponašanju Srbije i srpskih vlasti su veoma slične prirode. Navedimo neke od osnovnih i uobičajenih.

1. Srbija je nedosledna i ne drži se dogovora. Ovo je sasvim tačno kada se posmatra politika obnovljene Srbije u poslednje dve decenije. I Miloševićeva i DOSova garnitura su jednako igrale na kupovinu vremena, izbegavanje obaveza i čak i eksplicitno preuzetih dužnosti. Međutim isti prigovor bi se mogao mnogo lakše uputiti velim silama među koje spada i Rusija. Bombardovanje Srbije 1999. prošlo je bez ozbiljnijeg protivljenja Rusije. Sistem S300 nije isporučen pre početka bombardovanja da bude upotrebljen kao sredstvo odvratanja, a nuđen je posle početka rata kada bi njegova upotreba imala kontraproduktivne posledice. Rusija je nakon akcije na aerodromu Slatina vrlo brzo povukla svoj vojni kontingent sa Kosmeta, itd.<sup>5</sup>
2. Srbija Rusiju koristi samo kao pretnju Zapadu da nešto za sebe istruguje a suštinski je u zapadnoj sferi. Ako se posmatra nedavna izjava potpredsednika vlade Srbije koji na Molitvenom doručku u Vašingtonu upravo na taj način primitivno „preti” Zapadu Rusijom,<sup>6</sup> onda ovaj ruski prigovor zaista dobija na težini. Srbija se od 5. oktobra zaista i ponaša kao zemlja koja je potpuno pod kontrolom zapadnih sila. No deo problema je činjenica što je takav stav posledica ubeđenja da i Rusija Srbiju često koristi kao monetu za trgovinu sa Zapadom, da nema ozbiljne planove prema njoj. Naravno u istoriji se može naći puno primera za opravdanost tvrdnji i jedne i druge strane.

<sup>4</sup> Ovde se već mora staviti ograda s obzirom na iskustvo dešavanja oko Crne Gore.

<sup>5</sup> Ako se proširi van odnosa sa Srbijom ponašanje Rusije dobija još kontroverznije dimenzije. Vrlo je zanimljivo omogućavanje donošenja Rezolucije o Libiji u SB 17. 03. 2011 nakon čega su otpočeli vojni napadi Saveznika na Libiju i rušenje Gadafijevoeg grežima.

<sup>6</sup> Predizborni balon: Dačić plaši Evropu Rusijom, [http://www.slobodnaevropa.org/content/predizborni\\_balon\\_dacic\\_plasi\\_evropu\\_rusijom/24486632.html](http://www.slobodnaevropa.org/content/predizborni_balon_dacic_plasi_evropu_rusijom/24486632.html), 01/03/2012

3. Zbog Srbije smo 1914 ušli u rat u kome smo izgubili dinastiju i veliku Rusiju. Treba li opet zbog nje da rizikujemo, a u isto vreme naš kapital tamo ne može da uđe dok dominira kapital država koje Srbiji otimaju deo teritorije? Ovo je vrlo značajna dimenzija koja se u Srbiji često previda. Istorijsko iskustvo tragedije iz Prvog svetskog rata veoma je značajno za razumevanje uzroka uzdržanosti Rusije u pogledu domena širenja svoje moći. Carska Rusija je ušla u veliki rat sa Nemačkom iako je, pokazalo se, zaostajala u odnosu na nju na svim poljima (ekonomskom, tehnološkom, vojnom, organizacionom). Ovo prenaprezanje snaga oslabilo je zemlju iznutra i dovelo do boljševičke revolucije i trajnog sakaćenja Rusije. Kao što ćemo videti ovo iskustvo utiče na Rusiju danas da vrlo oprezno projektuje svoje ciljeve u svetskoj politici i ne preuzima obaveze i poduhvate za koje nije sigurna da ih apsolutno kontroliše.<sup>7</sup> Ogovor Srbije na ovaj prigovor bi bio da Srbija upravo i uračunava tu nespремnost Rusije da se previše širi i da uvažava činjenicu da je to dominantno ostavlja za padu kao kontroloru.<sup>8</sup>
4. U Srbiji ne možemo da ulažemo kapital kao i ostali igrači. Ova konstatacija je sasvim tačna kad je u pitanju period poslednje decenije. Ruske firme su učestvovalе u veoma malom broju privatizacija i namerno su obeshrabrivane da ovde ne ulažu. Činjenica da je G17 kao izrazito antiruska stranka tokom čitavog tog perioda kontrolisao finansije i ekonomiju, objašnjava silne prepreke na koje su potencijalni ruski investitori nailazili. Dinkić je sprovodio politiku zbog koje je zapad i doveo DOS na vlast. Takođe čitava medijska sfera se dominantno kreira na antiruskim osnovama pa je posmatrano sa stanovišta stavova elite ukupna atmosfera za investiranje nepovoljna za Ruse.<sup>9</sup> Kao što ćemo videti odgovor na ovaj prigovor je jednostavan i svodi se na ključni srpski prigovor: zašto ste dozvolili da se takva atmosfera kreira?
5. Zašto Srbija ne iskoristi ili ne sme da iskoristi 800 miliona dolara dogovorenih kredita za razvoj infrastrukture. Ovaj kredit je ugovoren još pre više od dve godine prilikom posete ruskog predsednika Medvedeva ali do danas nije u javnosti poznato zašto se on ne realizuje. Jedna verzija tvrdi da srpski akteri ne smeju da prihvate taj kredit i ceo aranžman koji bi obuhvatio i jače angažovanje ruske građevinske operative, kadrova i sl, zbog

---

<sup>7</sup> Pogledati Đurković, 2008.

<sup>8</sup> Potrebno je uraditi jednu dobru analizu svih podela interesnih sfera na Balkanu između Rusije i Zapada još od vremena Katarine Velike. Ima hipoteza koje tvrde da je u svim tim podelama Srbija kao i danas ostajala pod zapadnom kontrolom.

<sup>9</sup> Izvanredan primer je činjenica da su na Ekonomskom forumu na Kopaoniku u martu 2012, investitori podeljeni na one koji dolaze iz SAD i EU s jedne i sve ostale s druge strane. Na to je reagovao ruski ambasador pitajući da li su ruske pare lošije od zapadnih.

pritisaka zapadnih država. Druga tvrdi da projekti nikada nisu napravljeni zbog opšte neozbiljnosti u sektoru kojim rukovodi ministar Mrkonjić. Kad je nakon toga gostovao Putin špekulisalao se o tome da je navodno ponuđen veliki paket investicija različitog tipa na koji do danas iz Beograda nije odgovoreno. U svakom slučaju potpisivanje strateških sporazuma koji su maltene bili dogovoreni za jul 2011, stavljeno je *adakta* na rusku inicijativu, a ranije dogovorena poseta predsednika Srbije je otkazana.

6. Suština prethodnih prigovora uglavnom može da se svede na poslednji: kako je moguće da u Srbiji ne postoji ozbiljna, odgovorna i dosledna struktura sa kojom bi mi mogli da saradujemo? To zaista jeste najvažnije pitanje koje u sebi sažima spor između ozbiljnijih srpskih rusofila i ruske državne politike. Njemu ćemo se vratiti na kraju. Pogledajmo sada kako se Srbija projektuje u raznim ruskim koncepcijama spoljne politike.

\*

Ruska poljna politika je tokom prošle decenije ponovo počela strateški da se osmišljava i realizuje. Putinova vlast predstavlja snažan momenat stabilizacije i vaspostavljanja unutrašnjeg suvereniteta. Za razliku od Jeljcinove decenije Rusija više nije objekat delovanja zapadnih faktora već je polako, nesigurno ali konstantno počela da se vraća na svetsku scenu kao aktivan regionalni igrač, koji uvodi red u svom najbližem dvorištu, otvara puteve saradnje sa zemljama Evropske unije i Kinom, i pokušava da se suprotstavi zapadnoj ekspanziji na tačkama gde se proceni da je to moguće.<sup>10</sup> Kao deo tog strateškog povratka na regionalnu, kontinentalnu i svetsku scenu oni su ponovo pokazali interes za Balkan, prostor na kome su tradicionalno imali jako uporište, a sa koga su devedesetih gotovo proterani.

Tokom poslednjih nekoliko godina i ruski analitičari, naučnici i političari su počeli ozbiljnije da rade na strateškim koncepcijama ruske politike u 21. veku. Za nas je veoma važno kakvo mesto Balkan i Srbija dobijaju u tim projekcijama.

O odnosima Rusije i Srbije tokom poslednjih petnaestak godina pisao je veliki broj ruskih autora, najrazličitijih politički i ideoloških opcija. Navedimo najznačajnija imena: Aleksej Arbatov, Pavel Kandelj, Sergej Romanenko, Elena Guskova, Nađa Aleksandrova Arbatova, Konstantin Nikiforov, Na-

---

<sup>10</sup> Kao prelomni trenutak javlja se poznati Putinov minhenski govor iz 2007 kada je Rusija najavila odlučnije delovanje u međunarodnoj sceni i spremnost da po potrebi uđe u konfrontaciju.

talija Naročnickaja, Aleksandar Dugin, Igor Panarin, ili političari Sergej Baburin i Jevgenij Primakov<sup>11</sup>. I u vreme devedesetih kada je prisustvo Rusije na Balkanu bilo veoma ograničeno, trajale su unutrašnje debate o (ne)poželjnosti većeg i bližeg angažovanja Rusije u pogledu interesa Srbije. Bez obzira na polaznu poziciju čini se da i danas u igri ostaju teme koje je Kandelj sažeto izneo 1999. On je recimo tvrdio da Rusija nije imala poseban interes za to kako će izgledati konfiguracija novih granica koje su se crtale na Balkanu, te da joj je važnija bila stabilnost zbog izvoza energenata.<sup>12</sup>

Politika Rusije prema pitanju Kosmeta u Putinovoj deceniji očito je bar nominalno građena na drugoj premisi, oštrom suprotstavljanju cepanju Srbije. Poštovanje međunarodnog prava i dalje uživa visoko mesto u prioritetima ruske spoljne politike, pre svega zbog izglednosti da se novim presedanima otvara mogućnost za buduće cepanje Rusije. No s druge strane Vladimir Putin je odmah nakon zapadnog proglašavanja nezavisnosti Kosova najavio da će ovaj dvosekli mač vrlo brzo udariti na način koji se Zapadu uopšte neće dopasti.<sup>13</sup> Nakon letnjeg rata u Gruziji, Rusija je priznala nezavisnost Abhazije i Južne Osetije, dve države koje su nastale na teritoriji međunarodno priznate Gruzije. Ako se ovom slučaju doda zanimljiva i slabo istražena uloga Rusije prilikom odvajanja Crne Gore, prvobitna teza o zastarelosti Kandeljevih načela počinje ozbiljno da se problematizuje.

S druge strane njegovo ukazivanje na činjenicu da Balkan pa ni Srbija nisu prioritet za Rusiju je i danas od velike važnosti. On tvrdi: „Hipoteza o prioritetnosti Balkana za Rusku federaciju ne može biti potvrđena ni obimom, ni potencijalom njene ekonomske saradnje i s drugim zemljama regiona, iako za njih veze sa Rusijom imaju poseban značaj. Balkan dobija novi značaj za Rusiju u kontekstu konflikta oko puteva tranzita nafte i gasa iz kaspijskog basena, ... Ali i u tom kontekstu Balkan se u ruskoj strategiji objektivno nalazi u podređenom statusu u odnosu na druge partnere i suparnike: zapadne zemlje, države postsovjetskog prostora, Tursku i Iran”<sup>14</sup>.

Premisa na kojoj je Kandelj gradió svoju tezu je nesposobnost Rusije tokom devedesetih da se ozbiljno uhvati u koštac sa Zapadom na Balkanu. Potencijali Rusije deset godina kasnije bili su nemerljivo veći no opet je pitanje da li se osnovna postavka promenila. U međuvremenu su Bugarska i Rumunija postale deo i NATO i Evropske unije, dok je ova druga zemlja čak pokazala interes da se u njoj postave delovi budućeg američkog antiraktenog

---

<sup>11</sup> Relevantni radovi ovih autora navedeni su u spisku literature na kraju teksta.

<sup>12</sup> Kandelj, 1999.

<sup>13</sup> Putin u trećem delu četvorodelnog serijala *Putin, Rusija i Zapad (Putin, Russia and the West*, emitovan na BBC 2 početkom 2012.)

<sup>14</sup> Kandelj, 1999, str. 77



štita koji Rusi posmatraju kao ozbiljnu pretnju za sebe. Dakle Srbija je od Rusije odvojena faktičkim sanitarnim kordonom što onemogućuje strateška savezništva čak i da je ovim stranama do njih stalo. Stoga kada Panarin tokom Putinove predsedničke kampanje promoviše viziju Evroazijske unije u kojoj će Beograd biti jedan od četiri glavna grada, jasno se uvida koliko to odudara od čitave ranije Putinove politike koja je usmerena ka strateškom približavanju zemljama Evropske Unije (pre svega Nemačkoj),<sup>15</sup> višegodišnjem partnerstvu sa Amerikom u ratu protiv terorizma, i ciljanom ali ipak sekundarnom poboljšavanju odnosa sa Kinom i Turskom.

SR Jugoslavija tada i Balkan pominju se u prvom strateškom dokumentu o spoljnoj politici koji je nastao pod Putinom u svega jednom pasusu. Indikativno, pominju se u kontekstu odnosa sa Evropskom unijom i pojedinačnim evropskim zemljama. Ističe se zalaganje Rusije za očuvanje teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije, sprečavanje njenog cepanja jer to može da dovede do panbalkanskog konflikta<sup>16</sup>. Vidimo dakle da se još tada problem Kosmeta pojavljuje kao najznačajniji. Kad se pogledaju neki nezvanični koncepti kao što je strategija koju je 2007 godine potpisao Sergej Karaganov vidi se da se u tekstu od 152 strane Srbija ne pominje nijednom a Balkan pominje na dva mesta u kontekstu bezbednosne i energetske politike<sup>17</sup>. Ovo je zapravo postao mejnstrim ruske politike prema Balkanu i Srbiji. Dva najvažnija momenta oko kojih se taj odnos gradi i gotovo jedini za sada jesu pitanje Kosmeta i pitanje energetskog upliva Rusije u Srbiju. U poslednjem zvaničnom Konceptu ruske spoljne politike koji je objavljen 2008. pod supervizijom predsednika Medvedeva, ne samo da nema Srbije, već nema ni eksplicitnog ukazivanja na problem Kosova, ali je čak nestao i termin Balkan. Ovo područje se pominje u rečenici koja se odnosi na zemlje centralne, istočne i „jugoi- stočne Evrope” što znači da je i terminološki usvojena zapadna retorika<sup>18</sup>

Retki su u Rusiji značajni glasovi poput Natalije Naročnickaje koji nastoje da u fokus stave neke dublje teme zajedništva kao što su pripadnost

<sup>15</sup> Ignorisanje ove izrazite okrenutosti Putinove spoljne politike prema EU je još jedna od tabu tema za naše emotivne rusofile. I poslednji Putinov programski dokument o spoljnoj politici, predizborni članak iz *Moskovskih novosti* sažima svu prethodnu strategiju: EU se navodi kao najveći spoljnotrgovinski partner i prostor sa kojim Rusija kao evropska zemlja želi da razvija strateške odnose, i da stvori jedinstven ekonomski prostor, jedinstveno tržište na kome svi mogu slobodno da se kreću i trguju. S druge strane ukazuje se i na izvore negativnog odnosa Brisela ka Rusiji, ali i nagoveštava neminovnost međusobne saradnje između EU i Rusije. Insistirajući na punoj integraciji tržišta sa EU i na uvođenju bezvignog režima Putin zapravo traži visok stepen integracije Rusije sa EU (Putin, 2012).

<sup>16</sup> Concept 2000.

<sup>17</sup> Karaganov, 2007.

<sup>18</sup> Concept 2008.

istom pravoslavnom postvizantijskom prostoru, zajednička duhovnost, slovenski afinitet ili drugi oblici identitetske politike.<sup>19</sup> Aleksandar Dugin koji je u svojom geopolitičkim projekcijama<sup>20</sup>, naznačio moguće osnove zajedništva u realnim vizijama neoevroazijstva na tragu Konstantina Leontjeva, u novijim intervjuima namenjenim našoj publici jasno je i pošteno isticao da Srbija nažalost još uvek nije na listi prioriteta aktuelne ruske politike<sup>21</sup>.

Ako se tome suprotstavi argument o jakoj zainteresovanosti ruske diplomatije za to pitanje i blokiranje zapadne rezolucije o Kosovu u Savetu bezbednosti, to još uvek ne znači faktičko angažovanje u stvarnom sprečavanju izgradnje nezavisnosti na terenu. Nekadašnji premijer Rusije, Primakov u jednom skorijem radu<sup>22</sup>, pitanje Kosmeta razmatra u sklopu problematike globalnog sukoba Rusije i NATO. Kada međutim dolazi do faktičkog dešavanja na terenu kao jedino moguće, realno rešenje vidi podelu u kojoj će se Srbi homogenizovati na severu i taj deo sačuvati uz uslov eventualnog odlaska zapadnih trupa.

Iako Žil Trude<sup>23</sup>, tvrdi da Srbija spada u treći krug zemalja prema kojima u oblasti međunarodne diplomatije zbog identitetske srodnosti Rusija pokazuje neku vrstu naklonosti i iako je predsednik Medvedev 01. 07. 2008 izjavio da Rusija ima poseban interes za Srbiju (ne precizirajući o čemu se radi), očigledno je da se Rusija na Balkan vraća vrlo sporo, ulazeći pre svega preko energetskog sektora (što ovaj region ne izdvaja od bilo kog drugog u Evropi kome Rusi prodaju energente), a Balkan i Srbija i dalje ne spadaju na listu prioriteta ruske spoljne politike.<sup>24</sup> Analiza koja sledi čini se da dobro potvrđuje iznetu hipotezu.

\*

Sledeći korak našeg istraživanja je analiza realnog prisustva Rusije na različitim nivoima u Srbiji. Budući da je ovaj rad pionirski te vrste u našoj nauci i da se bavi procesom koji se trenutno odvija, u njemu se koristi slobodnija metodologija koja koristi medijske izvore, alternativne izvore informi-

---

<sup>19</sup> Aktuelna politika u kojoj se Gasprom u Srbiji i na Zvezdinom stadionu reklamira na latinici emfatično pokazuje relevantnost tih tema za elitu.

<sup>20</sup> Dugin, 2004., str. 400.

<sup>21</sup> Dugin, 2010.

<sup>22</sup> Primakov, 2010, str. 112-115.

<sup>23</sup> Troude, 2011

<sup>24</sup> Ako se na primer kao relevantna odrednica uzme značaj ambasadora, čini se da je BiH sa Republikom Srpskom, gde Rusiju zastupa Aleksandar Bocan Harčenko, jedan od najvažnijih ljudi u njihovoj diplomatskoj službi, u ovom trenutku Rusima značajnija od Srbije.

sanja, analize stranog faktora i rekonstrukciju logike delovanja pokušavajući da da što verniju sliku stvarnog ruskog prisustva u Srbiji danas. Autor je svestan spekulativnog karaktera poduhvata i stoga ga tretira kao jednu vrstu hipotetičke analize, konstruisanja heurističkog oruđa koje može biti korisno za analizu ruske spoljne politike i u skladu sa tim i pravljenja projekcija moguće spoljne pa i unutrašnje politike Srbije.

- Bezbednosni nivo, saradnička mreža

Počnimo od onog segmenta koji je nosporno najvažniji i koji služi kao neka vrsta infrastrukturne osnove, baze, na koju dolazi sva ostala nadgradnja. Radi se o sistemu obaveštajne mreže, koja obuhvata saradnike, informatore, špijune, agente od uticaja i ostale subjekte obaveštajnog rada, umrežene u jedan sistem koji se obično koordinira iz nekog zvaničnog (ambasada npr.) ili parazvaničnog (kulturni centar, ili predstavništvo neke velike firme npr) punkta. O tim stvarima u javnosti nema informacija. Sluteći po onome što može da se čuje u nekim alternativnim krugovima, čini se da su Rusi tokom prethodne decenije učinili određene napore u tom pravcu.

Ako je za vreme SSSR njihova obaveštajna mreža bila jedna od najboljih i najrazvijenijih na svetu, tokom devedesetih su zbog opšte ideološko-političke situacije doživeli veliko povlačenje čemu je svakako doprinelo i radikalno smanjenje finansijskih sredstava namenjenih za te svrhe. Razumljivo, zbog ratova na Balkanu tokom kojih je Rusija imala određenu sekundarnu ulogu, oni su ostali prisutni na terenu, ali u mnogo manjem obimu nego ranije.

Nakon 2000. došlo je do postepenog oživljavanja ovih aktivnosti i na Balkanu pa i u Srbiji. Za ovaj proces važno je registrovati nekoliko faktora. Prvo i nakon povlačenja devedesetih ostala je uspavana mreža nekadašnjih saradnika, od kojih su neki tokom vremena zauzimali vrlo značajane pozicije u društvu. Ti kontakti su vrlo lako mogli da se obnove u novim okolnostima. Drugo osim sopstvene mreže, ruski faktor je tradicionalo na ovim prostorima imao jako dobre veze sa vojnim krugovima i sa vojnom obaveštajnom strukturom.<sup>25</sup> Uprkos tome što je struktura KOS ostvarila dobre kontakte sa zapadnim igračima koji su ovde zagospodarili, ona je za razliku od civilne službe ostala neokrnjena. Njeni delovi i saradnici su se dobro pozicionirali i eko-

---

<sup>25</sup> Nije na odmet primetiti da nekadašnji savezni ministar odbrane general Veljko Kadijević danas živi u Rusiji. Kao što je poznato on je u vreme početka raspada Jugoslavije putovao u Moskvu da zahvaljujući ovim tradicionalno dobrim odnosima vrha dve vojske proveri stavove ruskog političkog i vojnog rukovodstva prema različitim opcijama za razrešenje krize.

nomski i politički. O njihovoj moći najbolje svedoči mogućnost promocije i reklame koju su ostvarili preko tako zahtevnog i uspešnog projekta kao što je serija RTS-a *Moj rođak na selu*.<sup>26</sup>

Ova struktura je tradicionalno kao i čitav vojni aparat bila najbolji partner ruskom uplivu na ove prostore. Po svemu sudeći ovaj kanal je ponovo iskorišćen za obnovu ruskog obaveštajnog prisustva u srpskim krajevima. Jedan od boljih indikatora je potezanje ozbiljne priče o izgradnji ruskog centra za pomoć u situaciji prirodnih katastrofa koji bi trebalo da se gradi oko Niša.<sup>27</sup>

Druga vrsta indikatora je ulazak Rusa u energetski sistem gde je vrhunac izgradnja gasovoda Južni tok. Kako i Rusi sami kažu za ovaj projekat je potrebna određena vrsta *ukorenjivanja*, odnosno obaveštajno-bezbednosnog i političko-medijskog pripremanja prostora. Sama činjenica zainteresovanosti ruske strane za implementaciju takvog projekta podrazumeva znatno ojačavanje obaveštajne i bezbednosne strukture koja bi to trebala da prati i obezbeđuje.

Kao što smo rekli o tome u javnosti ne postoji ništa, ali ima dovoljno potvrda da stvari idu u tom pravcu.

#### - Partijska politika

Kao što ne postoji adekvatan rad sa srpskim nevladinim organizacijama, takođe ne postoji ni sličan oblik saradnje ruskih i srpskih partija kakav bi makar delimično pratio način na koji zapadne partije i partijske fondacije rade sa srpskim političkim strankama. Sledi pregled veza koji će ilustrovati ovu tezu.

*Demokratska stranka.* Ovo je najvažniji kanal saradnje i svodi se na direktnu komunikaciju Tadićevog kabineta, odnosno najbližih saradnika sa vrhovima ruske države. Svi najvažniji problemi i pitanja uključujući i političke, bezbednosne i ekonomske, rešavaju se preko vrha. To je uostalom jedina direktna komunikacija koju neko iz DS ima. Ranije je ovaj kanal funkcionisao relativno dobro i konstantno zahvaljujući vezi sa Georgijem Potlavčenkom.<sup>28</sup> Nakon njegovog postavljanja na mesto gubernatora petrogradske oblasti, Beograd je izgubio ozbiljan direktan kontakt sa kabine-

---

<sup>26</sup> Scenarista Radoslav Pavlović koji je isti posao uradio i za prethodni projekat KOS-ovog samoreklamerstva i obračuna sa civilnom službom, film Darka Bajića iz 1995 *Balkanska pravila*.

<sup>27</sup> Na *Vikiliksu* postoji depeša koja prenosi kako je Dačić objašnjavao američkoj ambasadorski Vorlik da mu ne pada na pamet da Rusima dopusti da grade bazu kod Niša.

<sup>28</sup> Dodeljen mu je orden povodom državnog praznika Sretenja 2012.

tima predsednika i premijera Rusije. Postoje indicije da je Vuk Jeremić imao neke kanale komunikacije i kao ministar i preko nekih srpskih struktura koje imaju veze sa ruskim partnerima. Pošto je on politički u padu ovaj kanal zasad gubi na značaju.<sup>29</sup>

*Demokratska stranka Srbije.* Postoji formalni sporazum o saradnji između Jedinственe Rusije i DSS. Suštinski se to svodi na protokolarna gostovanja na kongresima stranaka. Nema faktičke saradnje niti međusobnog poverenja. Poseban kanal ima potpredsednik DSS Nenad Popović, vlasnik *ABS Holdinga*. On je dugo vremena radio u Rusiji gde i dalje ima odlične poslovne i političke kontakte. Inače tokom vremena kad je DSS bio na vlasti Rusi su se žalili da nisu mogli da ulože ni dolar kapitala zbog blokade Dinkića i Koštuničinog kabineta. Međutim, to im ne smeta da danas razvijaju neki oblik saradnje sa ovom strankom, i to čini se pre svega u funkciji pritisaka na aktuelnu vlast koja je za njih uvek najvažniji partner.

*Srpska napredna stranka.* Slična situacija kao sa DSS-om. Postoji formalni sporazum o saradnji sa Jedinственom Rusijom koji SNS koristi za propagandnu upotrebu prema biračima u Srbiji. To je završeno preko nekadašnjeg službenika u ruskoj ambasadi i to je osnovni kanal komunikacije koji i dalje imaju. Drži ga sam Tomislav Nikolić, pri čemu je najvažniji operativni kontakt preko njegovog tasta Milana Baćevića. Ni oni ne uživaju preterano poverenje kod Rusa. No drži se otvoreni kanal komunikacije pošto ovi mogu da budu vlast vrlo brzo.

*Srpska radikalna stranka,* uz SPS ima najbolje veze u Rusiji. Postoje tradicionalne veze sa tvrdim patriotskim strukturama u Rusiji kao što su Sergej Baburin i drugi poslanici u parlamentu (SRS je svojevremeno imao sporazum o saradnji sa Liberalno-demokratskom partijom Žirinovskog). Takođe odlične veze sa Institutom za slovenske studije pri Ruskoj akademiji nauka gde su Konstantin Nikiforov i Elena Guskova. Mladi poslanici Dejan Mirović, Boris Aleksić i drugi saraduju sa njima i pišu za *Fond strateške kulture*, a ta struktura ljudi je redovna na konferencijama koje SRS pravi povodom Šešeljevog zatvorenništva u Hagu. Ne postoje međutim podaci da SRS dobija neku finansijsku ili organizacionu pomoć od Rusa.

*Socijalistička partija Srbije* ima najbolje kontakte u Rusiji još od Miloševićevog vremena. U Moskvi je Miloševićev brat Bora a negde tamo su i supruga i sin. Najbolje odnose sa Rusima ima sam Dačić i smatra se da su i oni pomogli da on politički preživi i da se vrati posle Petog oktobra. SPS ima sporazum o saradnji sa partijom Pravedna Rusija Sergeja Mironova,

---

<sup>29</sup> Što ne znači da budućnosti neće biti korišćen. Za Jeremića se najavljuje mogućnost izbora na mesto predsedavajućeg Generalne skupštine UN što bi bio idealan mehanizam da se on skloni na neko vreme i onda kasnije ponovo vrati u srpsku politiku.

tzv. *rezervnom* Putinovom partijom. Gostuje se na kongresima. Suštinski saradnja postoji sa vrhom ruske države i pre svega sa vrhom ruskog energetskog sektora. Smatra se da upravo SPS u Srbiji garantuje ruske energetske interese, pa je ranije ministar bio Škundrić, a sada je Mrkonjić. Na čelu Srbijagasa je Dušan Bajatović. To su inače ljudi koji imaju najbolje odnose sa Rusima u SPS.

Rusi su generalno zanimljivi domaćim političarima zbog *pi ara* (zbog popularnosti Putina i Rusije kod većine birača). Zna se da su Rusi neizbežni zbog gasa i energije kao i da imaju dosta sredstava koje bi mogli da investiraju. Postoji međutim strah od zapadnjaka da se sa Rusima ozbiljno igra čak i kad je samo ekonomija u pitanju. Još uvek nije realizovan ulazak ruskih banaka i osiguravajućih društava iako su Tadić i Dačić to više puta obećavali.

Najbolji primer za ponašanje srpskih političara prema Rusima je Dragan Marković Palma koji redovno gosti ruske ambasadore u Jagodini, a u Vikiliks-u nalazimo depešu u kojoj isti ogovara Ruse kod Amerikanaca i tvrdi da on dobro zna kako nam Rusi nikad ništa nisu pomogli.<sup>30</sup>

#### -Nevladine organizacije

Postoji nekoliko rasprostranjenih mitova o Rusiji i Srbiji. Prvi od njih tvrdi da je Srbija među prioritetima ruske spoljne politike. Kao što smo videli sami ruski teoretičari različite orijentacije poput Aleksandra Dugina ili Sergeja Karganova slažu se da se Srbija ne nalazi na listi prioriteta ruske spoljne politike u predstojećem periodu. Otud uprkos izraženom tradicionalnom proruskom raspoloženju u velikom delu javnosti ne postoji adekvatna mreža nevladinih organizacija, akademskih instituta, medija itd, koja bi promovisala proruske stavove u javnom mnenju. Štaviše najozbiljnije istraživanje srpsko-ruskih odnosa i njihov detaljan pregled sprovodi izrazito pro-NATO nevladina organizacija ISAK fond.<sup>31</sup>

U Srbiji postoji jedan broj proruskih nvo-a. Za razliku od zapadnjaka koji uglavnom sami prave, podstiču i razvijaju svoje nvo preko lokalnih izvođača, ove organizacije su po pravilu autentični projekti proruskih Srba. Karakteriše ih pre svega nedostatak novca i generalno niski kapaciteti za delovanje u javnosti. Takođe i izrazito neprijateljski stav, odnosno zatvorenost većeg dela medija u Srbiji za njihovo delanje i stavove.

---

<sup>30</sup> Vidi Nikola Vrzić, „Vikilks, američke depeše i srpska politička kaljuga”, *Pečat*, 13. 09. 2011.

<sup>31</sup> Pogledati njihove veoma zanimljive i sadržajem bogate monitoringe srpsko-ruskih odnosa na stranici. <http://www.isac-fund.org/> kao i publikaciju Žarko Petrović, (ur.), *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, Beograd, 2010.

Najozbiljnija organizacija takvog tipa su *Srpske Dveri*. Ova nvo koja pokušava da se transformiše u političku partiju, formirana je pre više od deset godina. Sačinjavaju je u osnovi veoma religiozni ljudi i smatralo se da imaju veoma bliske veze sa srpskom crkvom. Na njenom čelu je sve vreme istih četvoro-petoro ljudi koji sada imaju između 35 i 40 godina. To su uglavnom nekadašnji studenti Filološkog fakulteta Branimir Nešić, Boško Obradović, zatim pravnik Vladan Glišić i Radovan Tvrdišić.

Najpoznatiji oblici delovanja su izdavanje veoma kvalitetnog tematskog časopisa i organizacija veoma posećenih javnih tribina na Mašinskom fakultetu u Beogradu. U slučajevima protesta protiv proglašenja nezavisnosti Kosova sa još nekim organizacijama uspeali su da izvedu desetak hiljada ljudi na ulicu, a u jesen 2010. organizovali su porodičnu šetnju ulicama Beograda na kojoj je bilo više od 15 000 učesnika.

Smatra se da imaju široku organizaciju i kontakte u više desetina gradova Srbije. Najveći problem su finansije. Izdržavali su se od pomoći nekih manjih privrednika u Srbiji, ranije od funkcionera DSS dok su bili na vlasti i od srpske dijaspore iz bogatijih zapadnih zemalja. Imaju dobre kontakte sa različitim faktorima u Rusiji. Poznati ruski naučnici su dolazili na njihove tribine itd, ali skoro nikakve finansijske pomoći odatle nisu dobijali.<sup>32</sup>

*Društvo rusko-srpskog prijateljstva*. Ovo je organizacija koja ima dugu tradiciju i koja beleži neku vrstu razvoja u poslednjih godinu dana. Formalno je na čelu istoričar doktor Slavenko Terzić, ali je najvažnija osoba glumica Ivana Žigon koja ima dosta redovne i jake kontakta sa određenim umetničkim i kulturnim krugovima u Rusiji. Društvo deluje preko projekata koje sponzoriraju niz organizacija. Jedna od njih je Ruska slava, nvo iz Rusije, a drugi je ABS holding, kompanija Nenada Popovića, poptredsednika DSS. Po raznim drugim projektima delimično su ih pomagale i neke državne firme kao što je Telekom. Jedan od važnijih prijatelja je Nikita Mihalkov.

Projekti su uglavnom humanitarne i kulturne prirode. Postoje međutim nastojanja da se pod kapu ovog društva stave razna lokalna društva rusko-srpskog prijateljstva, ili da se osnivaju njihove granče u gradovima gde ih nema, kao i da se delatnost proširi i prema ekonomskoj saradnji dve zemlje.

*Časopis Geopolitika*. Ovo je jedan od najozbiljnijih magazina koji izlaze u Srbiji. Vlasnik, direktor i urednik je novinar Slobodan Erić, jedan od osnivača opozicije u Srbiji početkom devedesetih, koji je takođe imao dobre odnose i sa nekim delovima SPS. Magazin izlazi više od deset godina, ali se

---

<sup>32</sup> Slučaj Dveri izvanredno ilustruje odnos zvanične Rusije prema ovakvim iskreno proruskim strukturama u Srbiji. Činjenica njihovog poštenja, solidnog potencijala i privrženosti Rusiji nije dovoljna da Rusi sa njima počnu ozbiljnije da rade i da uloze određen novac u njihovu političku promociju. Radi se dakle isključivo sa gotovim proizvodom koji ima pozicije moći.

neredovno pojavljivao na kioscima zbog nedostatka novca. Ima solidan tiraž od oko 3000 prodatih primeraka. Oko sebe okuplja jednu značajnu alternativnu intelektualnu ekipu, među kojom je najznačajniji dr Srđa Trifković koji živi u Čikagu i saradnik je poznatog desnog Rokford instituta i magazina Hronike. Osim časopisa, Erić organizuje i javne debate i okrugle stolove nekoliko puta godišnje. Od pre godinu dana magazin je počeo redovno da izlazi zahvaljujući poboljšanim vezama sa Rusima: kao podlistak izlazi mesečni izbor Rusija i Srbija koji priprema i sponzoriše Rosijska gazeta.

*Balkan magazin.* Ovo je veb portal pokrenut otprilike pre dve godine. U potpunosti ga sponzoriše i podržava Srbijagas i Lukoil, dakle ruska struktura. Vodi ga nekoliko uglednih novinara kao što su Slavoljub Kačarević, Jelica Putniković i Miloš Obradović. Portal nema jasnu koncepciju, ima slabu posećenost i gotovo nikakav uticaj.

*Nedeljnik Akter.* Izlazi nešto više od godinu dana. Nije ostvario ni veliki tiraž niti značajan uticaj u javnom mnenju. Uglavnom za njega pišu nepoznati novinari čiji se tekstovi ne prenose. Čitav projekat se povezuje sa određenim strukturama koje su poreklom iz Republike Srpske. Glavni urednik je izvesni Tihomir Trišić koji je pre toga pod kontroverznim okolnostima napustio uređivanje Građanskog lista iz Novog Sada. Prilikom posete Vladimira Putina kod njih je objavljen luksuzan disk o Putinu koji je finansirao NIS.

Postoji još jedan broj portala kao što je npr *Fakti.rs* poznatog novinara Đure Bilbije, koji imaju povremene oblike saradnje sa nekim ruskim akterima. Treba pomenuti portal *Vidovdan*, čiji urednici Branko Radun i Dragomir Anđelković saraduju sa Fondom strateške kulture. Jedan od njihovih saradnika je Stevica Deđanski koji vodi *Centar za razvoj međunarodne saradnje*, organizaciju koja je organizovala par javnih skupova usmerenih protiv ulaska u NATO, a za priključenje ruskoj bezbednosnoj inicijativi OUKB.

#### - Poslovna elita

Osnovu ruskog poslovnog prisustva čini menadžment i cela infrastruktura izgrađena oko preuzetih energetskih sistema. Godine 2003 Lukoil je privatizovao kompaniju Beopetrol sa njenom mrežom pumpi za gorivo, dok je naravno najvažniji ruski prodor zabeležen 2008 sa takozvanim naftno-gasnim sporazumom kada su Rusi kupili NIS i otvorili prostor za izgradnju Južnog toka i srodnih infrastrukturnih objekata kao što je skladište u Banatskom dvoru. Tu je naravno i zajednička kompanija Jugorosgas preko koje ide distribucija ruskog gasa u Srbiju.



Sa srpske strane prvo što treba pomenuti jeste Branislav Grujić, vlasnik kompanije Farman koji je trenutno na čelu tajkunskog društva Privrednik. Ima razvijene građevinske poslove u Rusiji, ali čuje se da sve lošije stoji. Time se tumači činjenica da je politički prišao Dinkiću, da će biti deo Pokreta privrednika koji će zapravo biti deo URS. Nenad Popović potpredsednik DSS i vlasnik ABS holdinga ima tamo svoj biznis koji se dobro drži i preko njega ima i bezbednosne i političke kontakte. Tu je zatim Nikola Pavičić, počasni predsednik Tarket Sintelona, najuspešnije srpske firme koja radi sa Rusima (70 miliona od 560 ukupno koliko je Srbija izvezla u Rusiju 2010). I on je blizak Dinkiću. Značajno ime je takođe Žarko Zečević, neformalni vlasnik Zekstre, Veterinarskog zavoda i FK Partizan, koji je angažovan i kao značajan savetnik u Jugorosgasu (ekspozitura Gasproma)

Hemofarm Štada ima veliki izvoz u Rusiju, ali je firma sada nemačka. Babić koji je taj posao uspostavio je izbačen iz Hemofarma pa njegovi linkovi više nisu od važnosti za srpsko-ruske privredno-političke odnose.

Suštinski gledano treba istaći da najveći srpski biznismeni (Mišković, Beko, Lazarević, Matić) manje više ne rade ništa sa Rusima sa kojima su uglavnom u neprijateljskim odnosima. Tokom cele prošle decenije naginjali su ka zapadu, i sprečavali ulazak ruskog kapitala u Srbiju. Danas kad ih Zapad pritiska čak i ne smeju da pokušaju da ozbiljnije saraduju sa Rusima jer ovi nemaju dobro mišljenje o njima

Mišković vrlo malo izvozi u Rusiju: u vrednosti od 12 miliona evra. Pored mesa i mesnih preradevina, Delta Agrar u Rusiju izvozi voće i povrće, testenine, kao i prehrambene proizvode drugih domaćih proizvođača. Juhor je dobio dozvolu za izvoz mesa.

Galenika kao državno preduzeće izvozi dosta lekova i pravi svoju fabriku u Rusiji. Energoprojekt treba da gradi za Olimpijadu u Sočiju 2014. Ostale poslovne veze nisu vredne pomena.

Smatra se da je prostor za saradnju veliki pre svega u sledećim oblastima: energetika, poljoprivreda, izvoz srpske robe široke potrošnje (tekstil, obuća, hemija) koja je nekada bila ozbiljan brend u Rusiji). Takođe i naoružanje.

- Meka moć

Postoji paradoks kad se govori o Rusima i problemu meke moći. S jedne strane oni su zapravo čitav taj sistem i izmislili i razradili između dva rata, stvarajući širom Evrope svoju široku mrežu naizgled nepolitičkih, društvenih subjekata, preko kojih su sprovodili kredibilnu propagandu i uticaj.

Ovaj fantastičan sistem koji je posle Drugog svetsko rata preuzela i dalje razradila američka Centralna obaveštajna agencija, najviše se vezuje za delatnost Crvenog milionera, Vilija Mincenberga, koji je uspostavio i razvio veliki broj takvih nevladinih organizacija. S druge strane za Ruse se u novije vreme vezuje isključivo vizija brutalne autoritarne i direktne politike moći i korupcije. Kako je primećeno u jednom drugom radu<sup>33</sup>, Rusi su meku moć ponovo počeli da otkrivaju tek posle izbora u Ukrajini iz 2004. kada je njihov kandidat zbrisan od strane američke Narandžaste revolucije.

U istom radu ovaj autor je međutim zaključio da je ovo iako sirovo ipak delimično uspešno viđenje i sprovođenje meke moći rezervisano uglavnom samo za četiri okolne zemlje koje spadaju u istinski prioritet ruske spoljne politike: Belorusija, Ukrajina, Gruzija i Kazahstan. Radi se o prostoru zakoji oni rezervišu specifično svoj geopolitički termin *ближнее зарубежье* (blisko inostranstvo). Tamo je uloženo dosta novca, sredstava i energije da se stvori mreža proruskih medija, nevladinih organizacija i drugih subjekata koji zajedno promovišu lepšu sliku Rusije i zagovaraju blisku saradnju sa njom. Ovo delovanje Rusije u međuvremenu je dalo neke konkretne rezultate od kojih je najvažniji rešavanje najvećih energetske probleme sa Ukrajinom i pobeda Viktora Janukoviča na predsedničkim izborima.

Za ostale zemlje uglavnom je rezervisan klasični sistem rada sa političkom elitom koja donosi odluke i može da konkretizuje njihove potrebe. Ovo čini se važi i za Srbiju. Stoga u odeljku koji tematizuje rusku meku moć u Srbiji nema mnogo toga da se kaže.

Rusi su na primer veoma nezadovoljni što opada uticaj ruskog jezika i što se on sve manje uči u školama i upotrebljava u javnoj sferi. No iako je ambasador čak i javno protestovao zbog toga ne vidi se da je nešto ozbiljno preuzeto u pravcu popularizacije ruskog kako u prosveti, tako i u drugim društvenim segmentima.

Centar aktivnosti ruske meke moći je baziran na radu Ruskog doma kao ruskog kulturnog centra u Beogradu. Njegovi dometi u javnosti nisu previše veliki. Postoje redovni programi, ali deluje kao da su oni rezervisani za jedan redovan krug posetilaca i da nema napora da se iskorači ka novoj publici i posebno ne ka nekom vidu mejnstrima i mlađim kategorijama publike.<sup>34</sup>

---

<sup>33</sup> Đurković, 2008.

<sup>34</sup> Dovoljno je to uporediti sa činjenicom da su američke agencije donirale milion dolara za obnovu Doma omladine u Beogradu, dakle najznačajnije institucije za savremenu kulturu mladih u Beogradu i da su zahvaljujući tome obezbedili ogroman uticaj i na ukupnu kulturnu politiku ove kuće i posredno na veliki broj posetilaca koji čine elitu mladih. Sada je u toj instituciji smešten i Američki kutak koji stoji tik pored sale za predavanja i sprat iznad jedne od muzičkih sala DOB koja sada nosi ime *Amerikana*.

Dok Amerikanci rade sa omladinom koja će sutra biti izvor političke i ekonomske elite, Rusi ostaju okrenuti „jurodivoj” alternativni, andergraundu bez velikog društvenog uticaja.

U poslednjih par godina čini se da postoje pokušaji da se nešto uradi u javnoj i medijskoj sferi u željenom pravcu. Tu spada i pomoć mesečniku *Geopolitika*, zatim finansiranje luksuznog časopisa *Rusija danas* i još jednog broja manje značajnih publikacija. Najznačajniji pokušaji šireg delovanja jesu intenzivirana gostovanja vrhunskih umetnika iz oblasti umetničke muzike i baleta i redovna gostovanja vojnog orkestra *Aleksandrov*.<sup>35</sup>

\*

Ako se uzme ovakvo ne previše impresivno stanje ruskog prisustva u Srbiji i uporedi sa navodnim megalomanskim projekcijama kao što su OUKB kao pandan NATO, i Evroazijska unija kao pandan Evropskoj uniji, logično je što srpski pragmatični rusofili uočavaju ogroman neiskorišćen prostor za ruski upliv i delovanje, te postavljaju niz veoma praktičnih pitanja u pogledu ruskog mogućeg angažovanja koje uporno izostaje. Razmotrimo sada najvažnije primedbe i pitanja koja dolaze sa srpske strane.

1. Zašto se *Gasprom* i *Moskovska banka* reklamiraju na latinici? Pitanje identitetske politike u Srbiji jedno je od retkih na koje bi Srbija mogla u velikoj meri da utiče. Pravoslavna vera i ćiriličko pismo morali bi da predstavljaju ne samo osnovu tog autentičnog identiteta, već i osnovu identitetske i političke veze sa savremenom Rusijom. Stoga je za običnog Srbina potpuno neshvatljivo zašto se najveće ruske kompanije u Srbiji reklamiraju na latiničnom pismu. Štaviše, latinični logo Gasproma na Zvezdinoj Marakani ima veoma opasne simboličke konotacije.
2. U vezi sa tim je pitanje zašto se NIS i druge velike ruske kompanije ponašaju kao bilo koja svetska multinacionalna kompanija koja oglašavanjem pomaže vrlo problematične medije i sa ruskog, a kamoli srpskog nacionalnog stanovišta. U situaciji kad mediji sve dominantnije žive od oglašavanja, odluka da se neka tako velika firma oglašava na jednom ili drugom mediju bukvalno može značiti pitanje opstanka za novine ili televiziju. Otud deluje vrlo čudno uporno oglašavanje ruskih kompanija na medijima koji svejedno nastavljaju sa antiruskom politikom.

---

<sup>35</sup> Jasna svet o političkom potencijalu meke moći i o popularnosti Putina na ovim prostorima brutalno je demonstrirana prilikom njegove posete Srbiji 23. 03. 2011. kada je klimaks bilo njegovo gostovanje na stadionu Crvene zvezde, koja se tom prilikom sastala sa timom Zenita. U fantastičnom performansu značaja Putinove moći u odnosu na nepopularne srpske političare njegovu snagu podcrtala je činjenica da su igrali omladinski timovi: jasno je bilo zbog koga su ljudi došli.

3. Zašto je Rusija omogućila da ruski kapital finansijski pomogne otepljenje Crne Gore? U trenutku kad se lomila budućnost zajedničke države Srbije i Crne Gore i kad je separatistički režim Mila Đukanovića imao velike probleme, frapantni ulazak ruskog kapitala pre svega u nekretnine na crnogorskom primorju ulio je ogroman kapital u ovu malu zemlju, radikalno podigao standard i dao legitimaciju i finansijsku osnovu za referendumsku kampanju separatistima koja je na kraju urodila plodom.
4. Prilično je nejasna pozicija Ruske crkve u pogledu položaja Mitropolije i ostalih eparhija u Crnoj Gori. Spekuliše se da RPC podržava njihovo odvajanje u samostalnu crkvu po ukrajinskom modelu. Ova opcija je za obaveštene već dugo na stolu, a relativno zvaničnu potvrdu dobila je kada je u julu 2011. mitropolit Ilarion, predstavnik Ruske pravoslavne crkve za spoljne poslove, prilikom posete Beogradu i Podgorici zastupao ideju odvajanja eparhija SPC u Crnoj Gori u posebnu autonomnu celinu pod formalnim okriljem SPC.<sup>36</sup>
5. Zašto nema stipendija za nadarene studente završnih godina, mlade naučnike iz društvenih nauka i srodnih disciplina, koje bi se sistematski dodeljivale kao što to rade zapadni akteri regrutujući time u svom interesu značajne delove buduće elite? Isto pitanje važi i za mnoge druge oblasti kao što je npr. sistematičnije prevodenje ruskih novijih knjiga iz oblasti književnosti ali i društvenih nauka i filozofije.
6. Zašto nema pokušaja da se ruski nastup ovde usmeri ka onome što je aktuelni društveni mejnstrim, umesto što se gotovo po pravilu vezuje za marginalne grupe čiji je domet uticaja veoma ograničen?
7. Zašto Rusi ne uđu ozbiljnije u medijski prostor? Rusi su tokom nekoliko poslednjih godina finansijski ušli u regionalnu televiziju Art i lokalnu Jensenjin. Obe imaju veoma malu gledanost i domet. U pisanim medijima ruski uticaj je minoran, i vezuje se za pominjani mesečnik Geopolitiku i luksuzni časopis Rusija danas. Ruskog kapitala nema u dnevnicima i nedeljnicima iako tu postoji ogroman prostor, kao i u elektronskim medijima. Treba npr. pogledati koliko muke imaju da plasiraju servise Ruskog državnog radija koji se emituju na srpskom jeziku. Srpsko tržište je međutim gladno drugačije ponude u svim oblastima medijskog delovanja, a Rusi sigurno imaju dovoljno sredstava da u to uđu. Naravno, pitanje je da li za to imaju i interesa.

---

<sup>36</sup> Doduše u javnom obraćanju u Podgorici mitropolit Ilarion je govorio u drugačijem duhu, pri čemu je naglasak bio na potrebi jedinstva pravoslavnih vernika u CG bez obzira na nacionalnu pripadnost i na nepriznavanju samozvanaca koji se predstavljaju kao CPC. On je tada rekao da nije potrebno da se svaki put kad se napravi nova država pravi i pomesna crkva. Međutim veoma je indikativno da je njegova poseta u Beogradu prošla prilično hladno, navodno upravo zbog takvog predloga. O tome su pisali *Danas* i *Blic*.

8. Zašto Rusi malo opreznije ne nastupaju kad promovišu i slave 1944. u Srbiji? Za njih je razumljivo ta godina godina slavnihih pobeda nad nacističkim snagama, ali u Srbiji je to godina kad je pobijen ili proteran veliki deo elite, kad je u Beogradu nakon strahovitih stradanja srpskog naroda za diktatora postavljen Hrvat i trajno onemogućen povratak autentične srpske dinastije Karađorđević.

Proslava 20. oktobra 2009 sa predsednikom Medvedevim i pripadnicima SUBNOR- a, dodela književnih nagrada gospodinu Dobrici Ćosiću i sl, pokazala je da ruski nastup ovde suštinski sledi pravac sovjetske politike i deluje prema modernim sledbenicima partizanske tradicije koji ruku na srce i dalje čine strukturu vlasti i moći u Srbiji, ali su izrazito prozapadno orijentisani.

\*

Da zaključimo, najozbiljniji prigovor glasi: zašto Rusi ne rade dugoročno, odnosno zašto ne počnu da ozbiljnije ulažu u dugoročnu meku moć? Umesto toga drže se aktuelne elite, njome su navodno maksimalno nezadovoljni, ali pokušavaju da iz te strukture izvuku što više.<sup>37</sup> Ruski pristup bi se mogao definisati na sledeći način: bolje imati 20% akcija kod onog ko je na vlasti i ko može da konkretno realizuje bar delić naših ciljeva, nego 100% kod onog ko će većito biti opozicija i ne može ništa da donese. Amerikanci kao što je poznato rade potpuno drugačije: naprave svoju opoziciju pa je posle dovedu na vlast, dok istovremeno kontrolišu i novu opoziciju da bi je koristili kao pritisak, a po potrebi i njome smenili aktuelne štichenike, itd.

Mogući odgovor na ovo pitanje obuhvata razumevanje čitave koncepcije koja vodi računa o realnim mogućnostima, snazi, vremenu i prioritetima. U jednom istraživanju rađenom pre tri godine o pravcima, modelima i sredstvima ruske spoljne politike, došli smo do sledećeg zaključka: razvoj novih oblika takozvane meke moći, dakle izgradnja dugoročnog uticaja na šire slojeve elite, a zatim i društva po pravilu je kod Rusa rezervisana za četiri susedne strateški najvažnije zemlje: Ukrajinu, Belorusiju, Kazahstan i Gruziju. Za sve ostale zemlje važi stari princip direktnog nastupa prema vrhovima vlasti, biznisa i bezbednosnih struktura. Dakle rad sa stvarnim donosiocima odluka koji mogu da realizuju ruske ciljeve kao što je prodaja NIS i izgradnja Južnog toka.

---

<sup>37</sup> Dana 29. 02. 2012. Mladan Dinkić se u Moskvi, gde je boravio na poziv Ministarstva inostranih poslova sastao sa predstavnicima vladajuće Jedinственe Rusije među kojima je i potpredsednik Dume Aleksandar Žukov.

Za razvoj ruske meke moći i dugoročniji upliv postoje i neke objektivne teškoće. Prva je izuzetna zatvorenost institucija i postojećih medija za njih. Od 2000. Srbija je u svim sferama postepeno tonula u zapadnu interesnu sferu. Sve vreme su u svim ministarstvima, najvažnijim sudovima, agencijama i svim važnijim institucijama državne i javne uprave prisutni takozvani savetnici iz zapadnih zemalja koji ne samo da kontrolišu rad ovih institucija, usmeravaju ih svojim prisustvom i intervencijama, već ponekad *de facto* preuzmu i vodeću ulogu u njima. Nije stoga čudo što su sve ove institucije zatvorene za ruski upliv i veoma rezervisane u pogledu bilo kakvih kontakata sa ruskom stranom. U javnoj sferi u kojoj dominira ideologija LDP-a među sve političke i javne aktere se po prirodi stvari ulio strah od politički nekorektnih i „neevropskih” koraka, a saradnja sa Rusima se konstantno karakteriše kao neevropska, iracionalna i nedemokratska.

Drugi problem je pitanje načelne opredeljenosti Rusije da koristi meku moć. Ako je nakon 2004 dosta urađeno da se taj segment istraži i razvije marker za područje označeno kao *ближнее зарубежье*, najnoviji dokument, programski tekst Vladimira Putina o spoljnoj politici, *Rusija i svet koji se menja*<sup>38</sup>, objavljen pred izbore 27. februara u *Moskovskim novinama*, ukazuje na načelnu odbojnost prema upotrebi meke moći američkog tipa. U ovom tekstu jasno se naglašava svest o opasnom iskustvu upotrebe najnovije generacije tehnologije tipa društvenih mreža, i meke moći za podrivanje suverenih država i promovisanje ekonomskih i političkih interesa. No s druge strane Putin izričito naglašava da Rusija nema nameru da u drugim zemljama formira svoje interesne nevladine organizacije, kao ni da ih finansira kako bi šttila i promovisala svoje ciljeve. Zalaže se za otvoreno delovanje koje će po njemu podići odgovornost svih.<sup>39</sup>

Treći, ne manje važan problem u nekom vidu reflektuje nasleđe hladnoratovske problematike. Zapadna meka moć građena je, a i danas se razvija, na vrednostima i modelima koji vrlo lako dobijaju naklonost mladih i uticajnih ljudi: lagodan život, hedonizam, sloboda putovanja, modni brendovi, popularna kultura sa rok en rolom kao vrhuncem itd.<sup>40</sup> Sa ovim sklopom vrednosti spakovanim u univerzalističke forme kojima se lako racionalizuje sops-

---

<sup>38</sup> Путин, 2012

<sup>39</sup> Путин, isto. Ako se ostane pri tom stavu očigledno je da se Rusija odriče trenutno najvažnijeg resursa i segmenta za promovisanje interesa koga Amerikanci i Britanci ne samo da nemaju namere da se odreknu već ga fantastično svakodnevno unapređuju vršeći dubinsku penetraciju u svaki važan segment moći u državama kao što je Srbija.

<sup>40</sup> Na ovo se danas dodaje čitava kultura i industrija složenog sistema društvenih mreža koji prati nova tehnološka revolucija sa *Eplom* na čelu. Ne slučajno, prevati u arapskim zemljama nazivaju se i *Fejsbuk revolucijama*, a Kina je zbog toga zabranila rad i upotrebu ovih sistema na svom području

tveni interes, zapad je napravio fantastičnu smešu koja se vrlo lako širi preko sistema institucija za meku moć.

S druge strane osnovni problem Rusa je čini se što i dalje nemaju adekvatan koncept koji bi tome suprotstavili. Ono što nude po pravilu privlači ili ultraelitističku publiku (posetioci baleta npr.) ili posetioce čiji je prosek godina blizu sedamdeset.<sup>41</sup> Dakle jedan od mogućih razloga zašto se ne šire institucije meke moći je pitanje šta u njih staviti i šta njima promovisati: odnosno, čime Rusi u savremenom svetu sa ovakvim medijima i sistemom vrednosti mogu da privuku široke slojeve mladih ljudi i posebno buduću elitu u Srbiji?

## Literatura:

1. Арбатов, А, (1999), *Безопасность: российский выбор*, ЭПИцентр, Москва
2. Alexandrova-Arbatova, N, (1997), „The Balkans test for Russia”, u Vladimir Baranovsky, *Russia and Europe: The emerging security agenda*, Oxford University Press, 403-423.
3. Baburin, S, (2009), *Svet imperija: teritorija, države i svetski poredak*, Pressing, Beograd
4. Vuković, N, (2011), *Civilizacijske osnove savremene ruske geopolitičke misli*, doktorska disertacija, odbranjena na Univerzitetu u Beogradu
5. Guskova, E, (2005), *Spoljna politika Rusije na Balkanu u savremenim uslovima*, <http://www.guskova.ru/lat?doc=/w/present/2005-02-15,26/02/2012>
6. Dugin, A (2004), *Osnovi geopolitike*, tom I, Ekopres, Zrenjanin
7. Dugin, A (2010), „Od Srbije i Srba više ništa ne zavisi”, *Pečat*, 19.08, Beograd
8. Đurić, V, (2008), *Putinizam*, IPS, Beograd
9. Đurković, (2008), „Rusija i otkrivanje meke moći”, u *Nacionalni interes*, 1-3, Beograd, str. 25-53.
10. Janković, S, (2008), „Osnove za oslanjanje na Rusiju u spoljnoj politici Srbije”, u: *Savremeni međunarodni izazovi: globalna i regionalna perspektiva*, dr Dra-

---

<sup>41</sup> U pregledu kulturnih odnosa Srbije i Rusije, Jovanović (2010, str. 183) dobro uvida da je stanje u prezentaciji ruske elite kulture sasvim zadovoljavajuće, no da se uticaj o nedostatku ruskog kulturnog prisustva gradi pre svega na činjenici izostanka ruske masovne kulture. Ruski proizvodi masovne kulture (popularna i rok muzika, telenovele i sl.) sem na nivou incidenata potpuno su nepoznati srpskim konzumentima. Ruska strana ne čini ništa da ih ovde promoviše. Jovanović greši kada tvrdi da za to nema interesa. Ne samo uspeh latino sapunica već i skorašnja euforija za turskim i od skora grčkim proizvodima istog tipa pokazuje da prostor postoji, ali nema inicijalnog podsticaja koji mora da da ruska strana. Milošević (2009) u svom kratkom prilogu sažima ogromna očekivanja koja domaći rusofili imaju od Rusije i dobro pokazuje ogroman prostor (pre svega u ekonomiji i kulturi) koji maltene priziva Rusiju da u njeuga uđe. Osnovi problem na koji on i srodni autori ne odgovaraju jeste zašto Rusija to uporno ne čini.

- gan Đukanović (ur.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 345-364.
11. Jovanović, M, (2010), „U senci gasa i politike: kulturni i duhovni kontakti, veze i saradnja Srbije i Rusije”, u Petrović, Ž, (ur.), *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, Beograd, str. 183-192.
  12. Караганов, С, (2007), *The World around Russia 2017, An Outlook for the Mid-term Future*, Council on Foreign and Defense Policy, the State University – Higher School of Economics, and RIO-Center, Moscow 2007, [http://www.globalaffairs.ru/docs/2017\\_eng\\_reader.pdf](http://www.globalaffairs.ru/docs/2017_eng_reader.pdf), 12/02/2012.
  13. Kandelj, P, (1999), „Ruski interesi na Balkanu: mitovi i realnost” u Kurjak, J, (ur.), *Ruska politika na Balkanu*, IMPP, Beograd, str. 70-78
  14. Knežević, M, (2009), *Srbija i Rusija*, IPS, Beograd
  15. Kurjak, J, (ur.), (1999), *Ruska politika na Balkanu*, IMPP, Beograd
  16. Milošević, Z, (2009), „Ruska spoljna politika i Srbija”, u *Nacionalni interes*, vol. 5, br 1-2, str. 123-130.
  17. МИД России, (2011), *Внешинополитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2010 году, Обзор мид России*, [http://www.mid.ru/brp\\_4.nsf/0/5837bbe2727d8c3dc32576e9003ad888\\_25/01/2012](http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/5837bbe2727d8c3dc32576e9003ad888_25/01/2012)
  18. Naročnickaja, N, (1997), „Balkan i postvizantijski prostor u centru duhovnog i geopolitičkog suparništva na pragu XXI veka”, u *Jugoslovenski istorijski časopis*, br. 1, str. 179 – 195.
  19. Нарочницкая, Н, (2007). *Русский мир*, Алетея,
  20. Petrović, Ž, (ur.), (2010), *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, Beograd
  21. Primakov, J, (2010), *Svet bez Rusije? Čemu vodi politička kratkovidost*, Službeni glasnik i Fakultet bezbednosti, Beograd.
  22. Путин, В, (2011), „Новый интеграционный проект для Евразии — будущее, которое рождается сегодня”, *Известия*, 03. 10.
  23. Путин, В, (2012), „Россия и меняющийся мир”, *Московские новости*, 27. 02.
  24. Romanenko, S, (1999), „Raspad Jugoslavije i politička elita Rusije”, u Kurjak, J, (ur.), *Ruska politika na Balkanu*, IMPP, Beograd, str. 101-115
  25. Subotić, M, (2004), *Put Rusije: evroazijsko stanovište*, Plato, Beograd
  26. Troude, G, (2011), „La retour de la Russie sur la scène balkanique” u *Géostratégiques*, n° 31 • 2e trimestre, str. 203-221.
  27. „The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, Approved by the President of the Russian Federation V. V. Putin 28. 02. 2000, [www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm](http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm) 01/03/2012.
  28. „The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, Approved by the President of the Russian Federation Dmitry A. Medvedev 12. 07. 2008, <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>. 01. 03. 2012.
  29. Filimonović, M, (2010), *Spoljna politika Ruske federacije*, Infinitas, Beograd



## **CONTEMPORARY RUSSIAN FOREIGN POLICY AND SERBIA AT THE BEGINNING OF XXI CENTURY**

**Summary:** Author has undertaken a research of the current Russian foreign policy toward Serbia. First he explores the standard objections of Russia to Serbia. Then he analyzes the position of Serbia in contemporary Russian foreign policy to support the thesis that Serbia is not on the list of foreign policy priorities of Russia. He then gives an overview of the actual segments of the Russian presence in Serbia today and ends by referring to the standard complaint of domestic Russophiles to Russia, which are addressing insufficient engagement and insufficient presence of this big power at the Balkans. The author tries to give a realistic explanation for the behavior of Russia.

**Key words:** Serbia, Russia, foreign policy, the Balkans, Kosovo, energy

